

Juryleders tale ved prisutdelingen i Oslo 12. mars 2009
v/ Silje Hernæs Linhart

Kjære Statsråd, kjære prisvinnere, kjære kollegaer og barnebokvenner.

Juryen har lest seg gjennom nok et bokår. Barne- og ungdomsbokåret 2009 har vært preget av et stort antall utgivelser som tar for seg samfunnsspørsmål. Det har kommet bøker som skildrer krig, fattigdom, og kulturelle og religiøse motsetninger. Men det kanskje aller mest framtrepende temaet har vært miljø- og klimaproblemer, som har vært tema i et stort antall både fag- og skjønnlitterære bøker. Den sterke spennings- og grøssertrenden fortsetter også, og har etter hvert spredd seg til bøker for alle alderstrinn. Ellers er det positivt å se at utgivelsene i stadig større grad speiler at vi lever i et flerkulturelt samfunn: Fra å være nokså fraværende i norsk barne- og ungdomslitteratur, har det flerkulturelle på bare noen få år blitt en naturlig del av det litterære landskapet.

Jeg vil nå gi en kort presentasjon av vinnerbøkene og redegjøre for juryens begrunnelser.

Siden debuten med *Keepere til Tunisia* i 2002, har årets litteraturprisvinner, Lars Mæhle, vist seg som en allsidig barne- og ungdomsbokforfatter med utgivelser innen flere sjangre og for ulike aldersgrupper.

Helt siden man begynte å snakke om den såkalte "fantasybølgen" innen barne- og ungdomslitteraturen, har den store, norske fantasyromanen vært etterlyst. På bakgrunn av alle de fantasybøkene juryen har lest, tør vi påstå at den nå har kommet. Ikke til tross for, men snarere heller på grunn av, at forfatteren ikke forholder seg strengt til sjangerkonvensjonene i *Landet under isen*. Han bruker dem heller fritt, og gjør dem til noe helt eget.

Landet under isen er en kompleks roman som bruker elementer fra flere sjangere. På ett plan er det en kriminalfortelling, der en Kripos-etterforsker kommer til ei spøkelsesaktig vestlandsbygd der folk stadig forsvinner sporløst. Parallelt følger vi historien til fire ungdommer som forsvant fra bygda et år tidligere, som befinner seg i en slags parallell verden under isbreen. "Det har alltid vore noko guffent ved Smalvik" tenker Kripos-etterforskeren. Og det er ikke å ta munnen for full. Skildringen av bygda har et element av det gotiske ved seg, med mørke hemmeligheter, gåtefulle karakterer, og et skummelt gods med fangekjeller.

Men det som hever boka til noe mer enn en spennende roman med en interessant struktur, er måten den fletter inn filosofiske og religiøse tanker og ideer. Boka retter søkelyset mot kristendom, jødedom og islam, og tar opp både ulikheter og fellestrekk, problematiske og sympatiske elementer. At kampen om religionene foregår "under isen", kan kanskje leses som en kommentar til hvor forsiktige vi er med å snakke åpent om en del betente spørsmål. I *Landet under isen* forenes det lokale, det historiske og det universelle, og setter dermed det dagsaktuelle inn i en større sammenheng. Til tross for at det er store og grunnleggende temaer som tas opp, virker boka aldri belærende eller pedagogisk. Måten lokale sagn og religiøse myter er brukt på får fram det spennende og aktuelle ved dem, og boka preges av stor fortellerglede hele veien.

Årets vinner av bildebokprisen, *Bukkene Bruse på badeland* av Bjørn F. Rørvik og Gry Moursund er en bok det er umulig ikke å bli i godt humør av. Den oser av glede, fantasi og overskudd. Samspillet mellom forfatter og illustratør er usedvanlig vellykket. Teksten og bildene supplerer og virker inn på hverandre og forsterker den fargerike atmosfæren.

Mye av humoren ligger i gjenkjennelsesfaktoren: Hvem har ikke opplevd de tre søsknene Bruses beklemt følelse når de oppdager at de har glemt badebuksa hjemme og må låne noe fra glemmekassa? Og hvem har ikke møtt det litt eldre, brautende badeland-trollet som roper høyt, sniker i køen, alltid skal bestemme reglene og ødelegge for alle andre? Både teksten og bildene benytter seg av enkle referanser lesere i alle aldre kan få med seg. I bildene finner vi karakterer som ligner på eventyr- og tegneseriefigurer som alle kjenner til. Teksten er bygget over en så enkel og velkjent tekst som ”Bukkene Bruse”, og både parallellene, men også bruddene med eventyret, gir en komisk effekt: Den største bukken bruses storslåtte tale før den endelige kampen med trollet, har her blitt til: ”ÆDDA BÆDDA BUSE! TROLLET HA’KKE TRUSE! ropte den største bukken.”

Den moderne versjonen er forøvrig like pedagogisk ukorrekt som det opprinnelige eventyret: Her er ingen oppfordring til å forstå trollet, ingen voksen som kommer og forklarer at han sikkert oppfører seg bøllete for å dekke over at han egentlig er usikker inni seg. Å nei, du. ”Hasta la vista, baby!” står det i snakkebobla til den største bukken, mens trollet suser ut av sklia. På siste oppslag sitter trollet under brua med bandasjer over hele kroppen, mens bukkene nyter sommeren på setra, og pingvinen i turistinformasjonen overvåker det hele.

Når man skal formidle fagstoff til barn og ungdom på en engasjerende måte, er det avgjørende hvordan stoffet presenteres. Juryen mener Øyvind Holen og Mikael Noguchis *Hiphop. Graffiti, rap, breaking, dj-ing* er et forbilledlig eksempel på hvordan det visuelle og det tekstlige uttrykket balanserer underholdning og engasjement med seriøs informasjonsformidling. Boka gjør rede for hiphop-ens historie fra begynnelsen og fram til i dag på en grundig, men samtidig lettlest måte: Teksten brytes jevnlig opp av alternative typer tekster som skaper variasjon og gir ulike viklinger, som tegneserie, faktabokser, intervjuer og spillelister. Disse tekstene er strukturert ved hjelp av to gjennomgangsfigurer fra den innledende tegneserien, som syr det hele sammen, så boka framstår som helhetlig og oversiktlig. Illustrasjonene er kraftfulle og fargerike. De bidrar sterkt både til å skape rett stemning rundt hver tidsperiode som skildres, men også til selve faktaformidlingen.

Hvem som skjuler seg bak pseudonymet Baroch Tendler, vinner av årets debutantpris, får vi ikke vite i dag. Uansett er dette en forfatter vi er spent på å høre mer fra i årene som kommer. Hans debutroman *Jakten* viser en forfatter som allerede har utviklet en særpreget fortellerstemme. Romanen er vanskelig å plassere i én enkelt bås: Den har elementer fra spenningssjangeren og inneholder mye dramatik, men framstår først og fremst som en realistisk fortelling der det menneskelige aspektet står i sentrum. Ungdommene vi blir kjent med i boka er spennende og sammensatte personligheter: De er kule, tøffe og morsomme, men også sårbare og følsomme, og strever med å finne ut av hvem de er i et miljø som kan være temmelig tøft. I tillegg vil juryen spesielt trekke fram språket i boka, som gjengir talespråket i det multietniske ungdomsmiljøet på Oslos østkant på en levende og troverdig måte.

Årets illustrasjonsprisvinner er Marvin Halleraker, for illustrasjonene til Bjørn Sortlands *Halleluja*. Halleraker har skapt et stemningsfullt univers i denne boka med handling fra 1700-tallets London, der tidskoloritten kommer godt fram. Bildene får frem mye med sparsomme virkemidler. Personene har karikerte trekk, men framstår likevel som svært levende og uttrykksfulle. Ved bruk av lys og skygge, fokus på ansiktsuttrykk og kroppsspråk hos noen få

karakterer og enkle situasjoner og rekvisitter, kommer både miljøet og følelsene klart fremt. Hovedpersonens mor, som er sanger, sliter med depresjon, men finner i løpet av boka tilbake til gleden ved livet ved hjelp av musikken. Bildeparet lyd og stillhet er framtrødende i boka, og illustrasjonene fanger opp denne motsetningen ved å variere bruken av bevegelse. Det er et skumringsaktig lys i mange av bildene, som dermed gir et melankolsk anslag og speiler tematikken i et samspill mellom det triste og det vakre.

Årets oversetterpris går til Øystein Vidnes for oversettelsen av den canadiske forfatteren Cory Doctorows ungdomsroman *Veslebror ser deg*. Romanen foregår i San Francisco i en nær framtid, og handler om en ung datanerd som befinner seg på feil tid til feil sted og blir mistenkt for et terrorangrep.

Oversetteren har hatt en utfordrende oppgave med å oversette en roman tettpakket med datateknologisk vokabular. Han har valgt en løsningsmåte der det ikke er gjort til noe poeng å oversette termer som for enhver norsk ungdom vil være naturlig å si på engelsk. Samtidig har han inkorporert norske former eller blandingsformer der det er naturlig. Språket er spekket med amerikanske ord og uttrykk som er velkjente for norske ungdommer, som oversetteren har gjenskapt som tilsvarende norske uttrykk med stor oppfinnsomhet. Med en gjennomgående stilsikker tone har oversetteren fått språket til å virke autentisk i forhold til handlingen og karakterene det beskriver. Som nynorsk litterært ungdomsspråk framstår det som friskt og fornyende.

”Les det langsomt” oppfordrer Knut Nærum i forordet til vinneren av årets tegneseriepris, Bendik Kaltenborns *Serier som vil deg vel*. En oppfordring det ikke er vanskelig å følge. For det første av den enkle grunn at serien er en visuell nytelse å bla i. Men også fordi den er så variert, så original, og til tider så absurd at den rett og slett krever at man stopper opp og tar seg tid. Det er en tegneserie som, med sitt store spenn i uttrykk, stilarter og fortellerform, krever mye av leseren. Samtidig kan man få inntrykk av at den paradoksal nok ikke krever noe som helst. Det som kanskje aller sterkest preger dette verket, er det ubestemmelige. Det kan synes som verket sier: Bare les, og hva du leser er helt opp til deg. Situasjonene er i varierende grad surrealistiske, universet ofte drømmeaktig. Stemningen spenner fra det ubehagelige til det fornøyelige. Men uansett hva man ”forstår”, eller hvilke assosiasjoner man skaper seg, vil de fleste lesere få følelsen av å ha vært med på en helt spesiell kunstopplevelse.

Juryen takker herved for nok et år med mange gode leseropplevelser, og gratulerer prisvinnerne hjertelig.